

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 13 mars 1894, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om meddelande af bestämmelser i syfte af ett mera planmessigt samarbete mellan rikets folkskolor och allmänna läroverk.

I en inom Andra Kammarerna väckt och till utskottet hänvisad motion (n:o 87) har herr *T. Zetterstrand* hemställt, att Riksdagen ville »till Konungen ingå med anhållan, det han måtte för undervisningen vid rikets folkskolor och elementarläroverk (såväl för manlig som för qvinlig ungdom) meddela sådana förändrade bestämmelser, att elementarläroverkens inträdesfordringar komma i fullkomlig öfverensstämmelse med någon af folkskolans kurser, samt att jemväl i öfrigt, i den mån sådant låter sig göra, ett mera planmessigt samarbete emellan ifrågasvarande läroanstalter åvägbringas».

I sin motivering för denna hemställan framhåller motionären, att folkskolan i vårt land, under det halfva århundrade den nu varit lag-

stadgad, gått oafbrutet framåt såväl i inre som yttre afseende. Beskaffenheten af undervisningen har blifvit allt bättre; samtidigt härmed hafva en mängd inrotade fördomar mer och mer försvunnit, allmänhetens förtroende har varit i ständigt stigande, och till följd häraf har icke allenast det absoluta antalet, utan äfven procenttalet skolpligtiga barn, som begagna sig af folkskolan, steg för steg ökats. Hon har sålunda allt mer närmat sig att blifva hvad hon enligt motionärens åsigt bör och skall vara: en bottenskola för all uppväxande ungdom inom landet, utgörande grunden för allmänna läroverket och tillsammans med detta bildande ett organiskt helt.

Denna sin höga framtidsuppgift — fortsätter motionären — har folkskolan emellertid, på grund af åtskilliga missförhållanden, ännu ej lyckats fylla. Ett af nämnda missförhållanden finner han i den brist på öfverensstämmelse mellan folkskolan å ena sidan och allmänna läroverket å den andra, som visar sig dels deri, att fordringarna för inträde i det senares lägsta klass icke äro afpassade efter någon kurs i den förra, dels deri, att med afseende å läroböcker och undervisningsmetoder större skiljaktighet är rådande mellan de olika skolorna än önskligt vore. Långt ifrån att utgöra ett organiskt helt äro de i båda dessa afseenden inrättade utan hänsyn till hvarandra. Häri kan, efter motionärens mening, rättelse vinnas genom af Kongl. Maj:t meddelade förändrade bestämmelser, och det är om sådana bestämmelsers utfärdande, som Riksdagen enligt hans förslag skulle genom skrifvelse anhålla.

Motionens hufvudsyfte är, såsom i densamma med all önskvärd tydlighet framhålles, att i någon mån undanröja hindren för folkskolans fortskridande mot det af motionären angifna framtidsmålet: att blifva en för alla samhällsklassers barn gemensam bottenskola. Den hvilat sålunda på samma grundtanke, som gjort sig gällande så länge folkskolor funnits till, ja, från samma stund, som planen till sådana först framkastades, nemligen att folkskolan och de högre läroanstalterna borde tillsammans utgöra ett organiskt helt, så att de senare toge vid, der den förra slutade. Folkskolans uppgift skulle enligt denna åskådning blifva att under barndomsåldern lägga den bildningsgrund, som borde och kunde vara gemensam för alla, och de högre läroanstalterna skulle

få sig förelagdt att derefter, såsom öfverbyggnader på folkskolan, föra lärjungarne vidare i de olika riktningar, som hvars och ens anlag och lefnadsbana anvisade. Motionen innebär, hvad dess allmänna syfte angår, en anslutning till de sträfvanden, som sedan tre århundraden tillbaka hyllats af en mängd framstående skolmän, som flerstädes redan blifvit förverkligade, och som i vårt land omfattats med starka sympatier, särskildt inom Riksdagens Andra Kammare.

Det medel, hvarigenom man hos oss sökt närma sig det af motionären utpekade målet, har hufvudsakligen varit en ändring af bestämmelserna för inträde i allmänna läroverkets lägsta klass: dels, och framför allt, höjande af *inträdesåldern*, dels, och i samband härmed, skärpande af de för inträde fastställda *kunskapsfordringarna*. Allt sedan begynnelsen af 1860-talet hafva riksdagsmotioner i denna riktning framkommit, och Andra Kammaren har upprepade gånger uttalat sig för inträdesålderns omedelbara höjande till fylda 10 eller till och med till fylda 11 år samt för en mot den högre åldern svarande stegring af kunskapsfordringarna. Senast gjordes ett sådant uttalande vid lagtima riksdagen 1892.

Nämnda af Andra Kammaren förordade hufvudmedel för åstadkommande af ett närmare samband mellan folkskolan och allmänna läroverket beröres emellertid ej i nu föreliggande motion. Denna påyrkar visserligen äfven ändringar i inträdesfordringarna för allmänna läroverkets lägsta klass, men endast sådana, som kunna bringa dessa fordringar till fullkomlig öfverensstämmelse med »någon af folkskolans kurser». Den omfattar alltså endast kunskapsfordringarna för inträde, icke den härför fastställda *minimiåldern*.

Frågan blir då, hvad som för motionärens syfte skulle vara vunnet, i fall man, med bibehållande af nu gällande *minimiålder*, vidtog en jemkning af läroverkets inträdesfordringar till full öfverensstämmelse med någon af folkskolans kurser.

Såsom af hela sammanhanget följer, måste med detta senare uttryck närmast afses den kurs, som i regeln blifvit genomgången just vid den ålder, då gossen kan blifva intagen i allmänna läroverkets lägsta klass. Han har då åtnjutit undervisning först i småskolans tvenne årsklasser samt derpå i den egentliga folkskolans första årsklass. Följande sammanställning visar å ena sidan hvad han då enligt gällande normalplan för fast folkskola litt. A bör hafva inhemtat, å andra sidan hvad han enligt läroverksstadgans § 24 skall hafva inhemtat för att kunna intagas i allmänna läroverkets första klass.

För inträde i folkskolans andra årsklass (fast folkskola litt. A):

Biblisk historia. I småskolan: berättelser ur gamla och nya testamentet, tvenne gånger genomgångna, under andra året efter lärobok. — I folkskolan: berättelser ur gamla testamentet till konungatiden, afseende en fullständigare och mera sammanhängande kunskap. — I samband härmed motsvarande delar af de bibliska ländernas geografi.

Katekes. I småskolan: textorden i Luthers lilla katekes, inlärdas i sammanhang med de bibliska berättelser, till hvilka de lämpligast kunna anslutas. — I folkskolan: inledningen och första hufvudstycket till lagens slutord, så behandlade, att lilla katekesen och den antagna katekesutvecklingen inläras i samband med hvarandra.

Psalmer. I småskolan: valda psalmverser till ett antal af 10 till 20. — I folkskolan: valda psalmverser till ett antal af ytterligare 10 till 15.

Bibelläsning. Någon af nya testamentets historiska böcker, genomgången i sammanhängande följd.

Innanläsning. I småskolan: ren och säker läsning af lättare stycken. Någon öfning att redogöra för innehållet af det lästa. — I folkskolan: fortsatt välläsning samt öfning att uppfatta och muntligen redogöra för det lästa.

Rättskrifning. I småskolan: öfning i rättskrifning af lättare ord och meningar. — I folkskolan: rättskrifningsöfningar för inlärande af ljudtecken och skiljetecken; afskrifning, skrifning efter diktamen och skrifning ur minnet samt andra öfningar, som kunna förbereda uppsatskrifningen.

Välskrifning. I småskolan: öfning i välskrifning, storstil och mellanstil. — I folkskolan: fortsatt öfning af mellanstil.

Räkning. I småskolan: skriftlig räkning, sammanläggning och frändragning inom talområdet 1—100 äfvensom mångfaldigande och delning med ensiffriga faktorer; hufvudräkning, de fyra räknesätten inom talområdet 1—30. Öfning att skrifva siffror väl. — I folkskolan: de fyra räknesätten i hela tal med öfnings- och tillämpningsexempel, som omfatta högst fyrsiffriga tal, dock endast en- eller tväsiffriga multiplikatorer och divisorer, och äro inskränkta till uppgifter, för hvilkas lösning endast ett räknesätt erfordras. Sorterna delvis inlärdas.

Geografi. I småskolan: åskådningsöfningar anknyttande sig till hemtrakten, hvarvid de allmännaste geografiska föremålen, såsom höjd, slätt, sjö, flod, ö, sund m. fl. framställas för barnens iakttagelse och visas på kartan. — I folkskolan: en något utförligare framställning af det egna landskapet; en allmän öfversigt af skandinaviska

För inträde i allmänna läroverkets första klass:

Biblisk historia. Kännedom om bibliska historien efter en kortare lärobok.

Katekes. Insigt i kristendomens hufvudläror enligt Luthers lilla katekes.

Innanläsning. Att kunna säkert och väl läsa innan till svenska språket samt med egna ord redogöra för innehållet af en uppläst enkel berättelse.

Rättskrifning. Någon färdighet i rättskrifning.

Välskrifning. En redig och jemn handstil.

Räkning. Färdighet i användandet af de fyra räknesätten, i fyrsiffriga hela tal äfvensom någon öfning i hufvudräkning.

Geografi. Grunddragen af Sveriges geografi samt någon färdighet i begagnandet af kartan.

halföns fysiska beskaffenhet till det omfång, som behöfves för angifvande af de särskilda landskapens läge; en allmän öfversigt öfver verldsdelar och verldshaf samt en närmare kännedom om antingen de till Götaland eller de till Svealand och Norrland hörande landskap.

Historia. Valda berättelser ur fäderneslandets historia: forntiden och medeltiden.

Naturkunnighet. I småskolan: åskådningsöfningar, anknytande sig till djur och växter. — I folkskolan: inledning till djurläran, omfattande beskrifning öfver lämpliga djurformer för kännedom om djurens allmännaste organförhållanden och viktigaste klasser; beskrifning af valda djurformer samt derpå grundad redogörelse för däggdjurs- och fågelklasserna jemte dessa klassers viktigaste ordningar.

Teckning. I småskolan: förberedande öfningar för undervisningen i folkskolan, omfattande teckning af räta linier på rutadt eller punkteradt papper. — I folkskolan: teckning af rätliniga figurer på rutadt eller punkteradt papper.

Sång. I småskolan: enkla psalmmelodier och andra sånger af lämpligt innehåll efter gehör. — I folkskolan: fortsättning.

Gymnastik. I småskolan: fristående rörelser, dels i omvexling med fria lekar på lofstunderna, dels såsom uppfriskningsmedel under lärotimarna; öfning att med ordning gå ut och in ur skolrummet. — I folkskolan: fortsättning.

Af denna sammanställning visar sig, att de kurser, som skola vara genomgångna vid utträdet ur den egentliga folkskolans första årsklass, och de, som skola vara genomgångna vid inträdet i allmänna läroverkets lägsta klass, icke äro helt och hållet desamma, men att de i det allra närmaste motsvara hvarandra, samt att de senare därför mycket lätt kunna bringas till fullständig öfverensstämmelse med de förra.

Att så borde ske, har blifvit föreslaget redan af den läroverkskomité, som tillsattes 1882 och afgaf sitt betänkande den 25 augusti 1884. Efter att hafva redogjort för de pedagogiska, sociala och ekonomiska skäl, som legat till grund för Andra Kammarens upprepade yrkanden om höjning af inträdesåldern, och, efter att principiellt hafva erkänt »de många fördelarne af ett närmare samband mellan folkskolan och det allmänna läroverket», beslöt majoriteten inom denna komité emellertid att *icke* tillstyrka nämnda yrkanden. Deremot fann den alla skäl tala för en sådan jemkning af de för inträde i allmänna läroverkets lägsta klass fastställda kunskapsfordringarna, att en folkskolans lärjunge vid 9 till 9 1/2 års ålder skulle utan någon extra undervisning kunna

inträda i denna klass. En dylik jemkning läte sig ock enligt nämnda komités mening utan svårighet verkställa.

Genom en åtgärd af detta slag skulle visserligen det af många eftersträfvade organiska sambandet mellan folkskolan och allmänna läroverket endast i ytterst ringa mån vara främjadt. Något väsentligt i detta afseende kan uppenbarligen icke vinnas utan höjande af inträdesåldern. Häraf följer emellertid ej, att den af 1882 års komité föreslagna lilla jemkningen skulle vara alldeles utan värde. Den skulle för det första innebära ett erkännande, att åtminstone småskolan samt den egentliga folkskolans första årsklass vore att anse såsom botten-skola för det allmänna läroverket. Den skulle vidare för folkskolan på åtskilliga orter komma att medföra äfven en viss praktisk nytta. En mycket stor del af de gossar, hvilka söka inträde vid allmänna läroverkens första klass, komma nemligen från de städer, inom hvilka dessa läroverk äro förlagda. Nu äro folkskolorna i dessa städer i allmänhet ordnade enligt den undervisningsplan, som i gällande normalplan för rikets folkskolor betecknas med litt. A. Deras lärjungar hafva sålunda vid 9 till 9 ½ års ålder genomgått de kurser, som i ofvan meddelade tabell blifvit angifna. Då de efter utträdet ur folkskolans första årsklass vilja inträda i första klassen af allmänna läroverket, möter emellertid den svårigheten, att inträdesfordringarna till denna senare i vissa hänseenden innehålla något mer än hvad de inträdessökande uti folkskolan fått lära, i andra hänseenden något mindre samt dessutom äro formulerade i ordalag, som icke lemna full visshet om, huru det i dem fordrade kunskapsmättet förhåller sig till det i folkskolans första årsklass inhemtade. Följden häraf blir, att de inträdessökande ensamt af denna anledning ofta måste anlita extra undervisning. Flerestädes har detta gifvit upphof åt en mängd förberedande privatskolor, hvilka existera på att draga lärjungar från folkskolan och »träna» dem för inträdespröfningen till allmänna läroverkets första klass — ett förhållande, som hvarken kan anses vara till båtnad för vederbörande barn sjelfva eller för läroverket eller för folkskolan.

Huru obetydlig den ifrågasatta åtgärden än kan synas och i det stora hela äfven verkligen är, kan det sålunda ej nekas, att den skulle medföra åtskilligt gagn.

Mot densamma skulle visserligen kunna invändas, att den egentliga folkskolans första årskurs omfattar vissa saker, som icke ingå i de nuvarande fordringarna för inträde i allmänna läroverkets lägsta klass. Så t. ex. en del af katekesutvecklingen, vissa delar af svenska historien och naturalhistorien samt de första begynnelseerna i teckning, sång och

gymnastik. Denna omständighet synes emellertid ej kunna vålla någon egentlig olägenhet. Någon rubbning i den för läroverkets första klass gällande läroplanen behöfde ej med nödvändighet häraf förorsakas. Vid öfvergången från en skola till en annan torde det väl alltid vara vanligt, att man först företager en kort repetition, enär endast derigenom full visshet kan vinnas om, att hvad barnet förut lärt erbjuder säkra utgångspunkter för det nya som skall meddelas. Det kunde därför ingalunda skada, om gossen efter sitt inträde vid läroverket skulle under de allra första dagarne eller veckorna få läsa ett och annat, som han redan under den sista tiden i folkskolans första årsklass gjort någon bekantskap med. Ett liknande förhållande eger helt säkert rum äfven med sådana barn, som komma från hemmen eller från privatskolorna.

Egendomligt nog har det af 1882 års läroverkskomité framställda förslaget emellertid ej blifvit upptaget af den skollagskomité, som tillsattes 1890 och som afgaf sitt betänkande den 13 januari 1891. I § 31 af sitt förslag till stadga för rikets allmänna läroverk förordar denna komité en formulering af inträdesfordringarna till första klassen, som icke öfverensstämmer med den för folkskolans första årsklass anvisade kursen, och i sin motivering för nämnda paragraf berör den icke med ett ord det af 1882 års komité gjorda yrkandet. Tvärt om hänvisar den såsom stöd för sitt förslag i denna del uteslutande till hvad »de flesta inträdessökande redan nu torde i sitt *hem* eller i *förberedande skola* hafva inlärt». Uraktlåtenheten att i detta sammanhang ens nämna folkskolan torde svårligen kunna tolkas som annat än ett principiellt afvisande af allt samband mellan folkskola och allmänt läroverk, äfven på det stadium, der ett dylikt samband kan åstadkommas utan minsta rubbning af den nu bestående organisationen.

Måhända skulle det nu anförda ej kunna anses innebära tillräcklig anledning för aflåtande af en framställning i ämnet till Kongl. Maj:t, enär hvad som dermed kunde vinnas i alla händelser ej vore något särdeles betydande. Just nu synas emellertid särskilda skäl för en dylik framställning föreligga. Enligt hvad åtskilliga omständigheter gifva vid handen, lär man nemligen under den närmaste framtiden hafva att förvänta utfärdandet af en ny läroverksstadga. Under sådana förhållanden kan det icke anses olämpligt, att Riksdagen, innan den nya stadgan träder i kraft, genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t framhåller såsom sin önskan, att i densamma måtte tagas så mycken hänsyn till folkskolan, att de hinder för ett samband mellan folkskola och allmänt läroverk komma att undanrödjas, hvilka uteslutande bero derpå,

att fordringarna för inträde i läroverkets lägsta klass icke sammanfalla med fordringarna för inträde i folkskolans andra årsklass.

Utskottet har i det föregående utgått från den uppfattningen af motionärens förslag, att han med uttrycket »elementarläroverk» närmast afsett de undervisningsanstalter, som allt sedan 1878 bära namnet »allmänna läroverk». Af den i hans yrkande inskjutna parentes (»såväl för manlig som för *qvinlig* ungdom») framgår emellertid, att han måste hafva tänkt äfven på andra slag af skolor: vare sig det statens elementarläroverk, hvilket såsom öfningsskola är förenadt med Högre Lärarinneseminariet och benämnes »Normalskolan för flickor», eller derjemte äfven de *privata* »elementarläroverken» för gossar och flickor, af hvilka somliga åtnjuta statsunderstöd, andra icke. Som emellertid motionen i detta afseende är alldeles obestämd, anser sig utskottet sakna anledning att inlåta sig på frågan om möjligheten och lämpligheten af »bestämmelser» rörande inträdesfordringarna vid läroverk af dylikt slag.

I den senare delen af sitt yrkande hemställer motionären om sådana förändrade bestämmelser för undervisningen vid rikets folkskolor och »elementarläroverk», att, »i den mån sådant låter sig göra, ett mera planmessigt samarbete emellan ifrågavarande läroanstalter åvägbringas».

Såsom motivering för denna del af yrkandet får man väl uppfatta motionärens korta antydning, »att med afseende å såväl läroböcker som undervisningsmetoder vid de olika läroanstalterna större skiljaktighet är rådande än önskligt vore».

Att så verkligen förhåller sig, torde svårligen kunna bestridas. Det är ock lätt förklarligt. Så länge folkskolan och allmänna läroverket betraktas såsom tvenne till sjelfva sin art skilda bildningsanstalter, måste man finna det i sin ordning, att de använda väsentligen olika undervisningssätt och undervisningsmedel. Men i samma mån som den uppfattningen vinner utbredning, att bådas arbete är af väsentligen lika art, i samma mån komma ock alla sådana olikheter att försvinna, hvilka icke med nödvändighet äro betingade deraf, att lärjungarne i folkskolan och lärjungarne i allmänna läroverket befinna sig på olika stadier af utveckling.

Det vill synas, som om motionären ansett en större likformighet i metoder och läroböcker böra sökas på *reglementerandets* väg. Huru sådant skulle kunna låta sig göra, har han dock icke ens antydt, och det är äfven ytterst svårt att föreställa sig.

Men äfven om ett dylikt reglementerande i fråga om undervisnings-sätt och läroböcker kunde anses tänkbart, så skulle det dock, enligt utskottets mening, åstadkomma vida mera skada än gagn. Det oundgängliga vilkoret för allt verkligt framåtgående på metodikens och undervisningslitteraturens fält är nemligen den fria utvecklingen, och denna skulle genom reglementerandet komma att helt och hållet för-qväfvas.

Den senare delen af motionärens yrkande har utskottet därför ansett böra lemnas helt och hållet utan afseende.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet, med anledning af förra delen af hr Zetterstrands hemställan, föreslå

att Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen genom skrifvelse till Kongl. Maj:t an-håller om sådan ändring af fordringarna för inträde i allmänna läroverkets lägsta klass, att dessa bringas till fullständig öfverensstämmelse med de kurser, hvilka enligt gällande normalplan för undervisningen i rikets folkskolor skola vara genomgångna vid inträdet i an-dra årsklassen af fast folkskola litt. A.

Stockholm den 13 mars 1894.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.